

ekoMałopolska

Dobre praktyki

Współpraca

Porozumienie

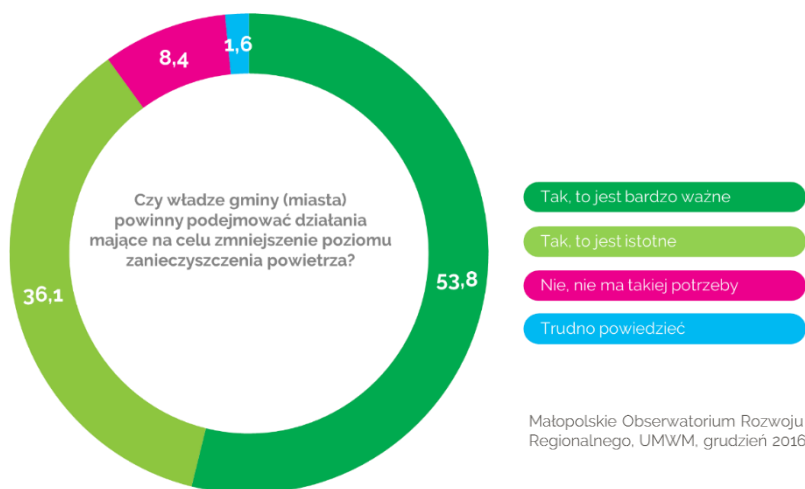
Motywacja

Środowisko jest kluczowym elementem zapewniającym bezpieczne funkcjonowanie człowieka. Jakość środowiska, a więc jego stan, zasobność i różnorodność ma bezpośredni wpływ na zdrowie ludzi i komfort życia. Zrównoważony sposób wykorzystania jego zasobów umożliwia rozwój i zaspakajanie potrzeb społecznych, ekonomicznych i kulturowych.

Stan środowiska ulega systematycznej poprawie, jednakże efekty podejmowanych działań wciąż nie są satysfakcjonujące. Istotnym problemem są wysokie stężenia pyłu zawieszonego oraz benzo(a)pirenu w powietrzu, w szczególności w sezonie zimowym. 98% Małopolan oddycha powietrzem, w którym poziomy pyłu PM2.5 i benzo(a)pirenu przekraczają zalecenia Światowej Organizacji Zdrowia.

Małopolska potrzebuje wzmocnienia działań programowych w zakresie środowiska. Przyjęte strategie i przepisy nie są w dostatecznym stopniu realizowane w gminach i wśród mieszkańców. Tylko 20% mieszkańców zna wymagania uchwały antysmogowej¹. Poziom realizacji Programu ochrony powietrza wynosi zaledwie 2,2% w skali województwa². W województwie funkcjonuje tylko 149 punktów selektywnego zbierania odpadów w 135 gminach. Natomiast średni poziom odzysku i recyklingu odpadów wynosi jedynie 37%.

Ochrona środowiska jest obowiązkiem władz publicznych. Wzrasta również świadomość ekologiczna mieszkańców. Oczekują oni od władz zdecydowanych działań, aby jakość środowiska uległa poprawie. Aż 90% ankietowanych mieszkańców Małopolski uznało działania władz gmin i miast mające na celu zmniejszenie poziomu zanieczyszczenia powietrza za „bardzo istotne” lub „istotne”³.

Jakość środowiska jest ważna dla Małopolski również ze względu na walory turystyczne regionu. W 2018 roku województwo odwiedziło 16,7 mln osób, którzy pozostawili w regionie ponad 14 mld zł. Piękne krajobrazy i bogactwo przyrodnicze przyciągają turystów z kraju i zagranicy. Jednocześnie jednak zła jakość powietrza może być czynnikiem odstraszającym od odwiedzenia Małopolski.

Stawiając na ochronę środowiska możemy budować wokół niej nową strategię promocji regionu. Regionu, który dba o własne zasoby przyrodnicze, ale również aktywnie włącza się w globalne inicjatywy, jak zapobieganie powstawaniu odpadów („zero-waste”), poprawę jakości powietrza, przeciwdziałanie i adaptację do zmian klimatu oraz łagodzenia ich skutków.

¹ Jakość powietrza w ocenie mieszkańców województwa Małopolskiego. Raport z badań, Krakowski Alarm Smogowy, 2018.

² Podsumowanie realizacji Programu ochrony powietrza dla województwa małopolskiego w 2017 roku, UMWM, 2018.

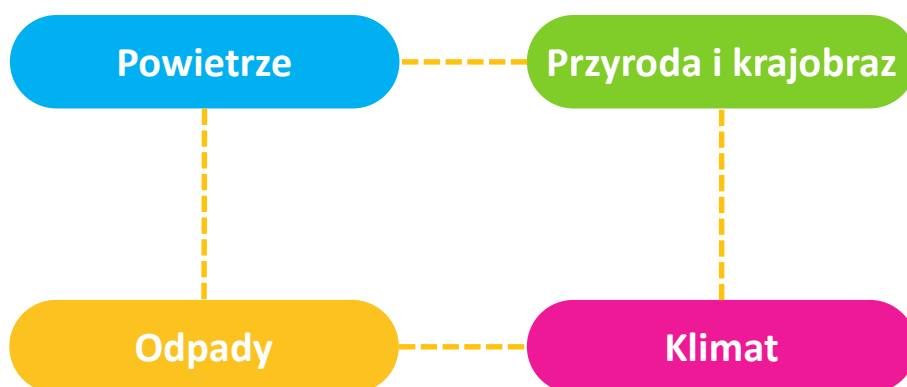
³ Jakość powietrza. Badanie opinii mieszkańców Małopolski, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, 2017.

Idea

Celem projektu ekoMałopolska jest zwiększenie aktywności Województwa Małopolskiego w zakresie ochrony i kształtowania środowiska.

Projekt stanowi plan działania Zarządu Województwa Małopolskiego i obejmuje zadania realizowane przez Urząd Marszałkowski oraz jednostki organizacyjne. Zadania te wynikają ze Strategii Rozwoju Województwa Małopolskiego, z programów strategicznych: Programu Strategicznego Ochrona Środowiska, Programu Strategicznego Transport i Komunikacja, Programu Strategicznego Obszary Wiejskie oraz programów naprawczych: Programu ochrony powietrza, Programu ochrony środowiska przed hałasem, Planu gospodarki odpadami.

EkoMałopolska integruje najważniejsze obszary ochrony środowiska: jakość powietrza, przeciwdziałanie i łagodzenie skutków zmian klimatycznych, gospodarkę odpadami oraz ochronę przyrody i krajobrazu. Wdrażane będą kompleksowe działania dla wszystkich komponentów środowiska.

Działania w ramach ekoMałopolski są równoległe z działaniami ustawowymi. Wzmacniają działania programowe tworzone na szczeblu województwa oraz realizują obowiązki nakładane w przepisach prawa. Zakładają również współpracę na szczeblu centralnym - w ramach inicjatyw ustawodawczych oraz przy wdrażaniu rządowych programów (np. Stop Smog i Czyste Powietrze). Istotnym elementem projektu jest współpraca i zwiększenie wiedzy i kompetencji pracowników gmin w zakresie ochrony środowiska oraz pomoc dla mieszkańców.

Działania będą wdrażane w perspektywie 5 lat – do 2023 roku. Bardziej szczegółowy plan dotyczy pierwszego okresu wdrażania w roku 2019. Działania będą stopniowo udoskonalane oraz uzupełniane poprzez rozwój przyrostowy. Projekt będzie dostosowywany do zmieniających warunków otoczenia prawnego, ale również oczekiwań mieszkańców oraz możliwości organizacyjnych Urzędu Marszałkowego i gmin.

W załączniku zawarta została lista zadań projektu wraz z planowanym harmonogramem i kosztami.

Dobre praktyki

- *Ranking aktywności środowiskowej gmin*
  - *Ambitne wymogi środowiskowe*
  - *Plany inwestycyjne w ochronie zdrowia*
  - *Ekologiczna infrastruktura transportowa*
  - *Zielone zamówienia publiczne*
  - *Nadzór nad korzystaniem ze środowiska przez przemysł i przedsiębiorców*
  - *Promocja regionu poprzez środowisko*
-

Ranking aktywności środowiskowej gmin

Działania na rzecz środowiska wymagają ze strony gmin zaangażowania środków finansowych oraz zasobów kadrowych. Ważne jest również poparcie mieszkańców dla tych działań. Część gmin unika realizacji swoich obowiązków w zakresie prowadzenia kontroli spalania odpadów i przestrzegania wymagań uchwały antysmogowej ze względu na obawy negatywnej oceny tych działań przez mieszkańców. Konieczne jest wprowadzenie mechanizmów zachęcających gminy do większego zaangażowania w realizację obowiązków w zakresie ochrony środowiska.

Województwo Małopolskie będzie wyróżniać gminy, które wykazują się aktywnością w zakresie działań środowiskowych. Będą one mogły uzyskać preferencje w programach konkursowych finansowanych ze środków budżetu Województwa oraz w ramach konkursów wspieranych ze środków unijnych Regionalnego Programu Operacyjnego.

Kryteria oceny aktywności środowiskowej gmin będą podstawą do sporządzenia od 2020 roku rankingu gmin. Ranking będzie podlegał okresowej aktualizacji z uwzględnieniem dostępnych danych o działaniach gmin.

Preferencje w ramach środków unijnych będą mogły dotyczyć przyznawania dodatkowych punktów w ramach oceny dla projektów dotyczących obszaru gmin o wyższej pozycji w rankingu. Natomiast preferencje w ramach środków budżetu województwa mogą obejmować zarówno dodatkowe punkty w ramach oceny projektów, jak również możliwość przyznania dodatkowych środków finansowych dla tych projektów.

Ambitne wymogi środowiskowe

W ramach działań programowych i ustawowych Województwa wprowadzane będą ambitne cele w zakresie ochrony środowiska. Cele te odpowiadają oczekiwaniom mieszkańców, którzy chcą żyć w czystym i bezpiecznym środowisku.

Ambitne wymogi środowiskowe obejmą następujące dokumenty:

Program Strategiczny Ochrona Środowiska

Postępujące zmiany klimatyczne i związane z nimi skutki są odczuwalne również w Małopolsce - w postaci fal upałów, braków wody pitnej, gwałtownych ulew, itp. Dodatkowo rozrastanie się obszarów miejskich i intensywne rolnictwo prowadzi do gwałtownego spływu wód opadowych.

Program Strategiczny Ochrona Środowiska będzie stanowił realizację Strategii Rozwoju Województwa, a przede wszystkim ambitnych celów i działań wynikających z polityki ochrony środowiska Unii Europejskiej, polityki ekologicznej Państwa oraz programów i strategii krajowych.

Program uwzględni działania związane z ograniczaniem emisji gazów cieplarnianych, ale również adaptacją i łagodzeniem zmian klimatu. Istotnym elementem tych działań będzie rozwijanie terenów zielonych na terenach miejskich, podnoszenie retencyjności zlewni i przeciwdziałanie skutkom suszy.

Program ochrony powietrza

Dla ponad 40 proc. mieszkańców województwa małopolskiego zanieczyszczenie powietrza stanowi „bardzo poważny osobisty problem”⁴. Niemal wszyscy popierają zdecydowane działania antysmogowe podejmowane przez władze samorządowe. Oczekiwania mieszkańców powinny znaleźć odzwierciedlenie w ambitnych działaniach Programu ochrony powietrza.

Program ochrony powietrza to dokument bazowy wskazujący konkretne działania i kierunki, których realizacja zapewni poprawę jakości powietrza w Małopolsce. Szczególny nacisk Aktualizacja Programu, która zostanie przygotowana w 2019 roku przeanalizuje scenariusze działań niezbędnych do osiągnięcia ambitnych poziomów jakości powietrza. Będziemy dążyć nie tylko do osiągnięcia poziomów dopuszczalnych określonych w polskich przepisach, ale do 2030 r. również poziomów PM10 i PM2.5 rekomendowanych przez Światową Organizację Zdrowia (WHO). Są one o połowę niższe niż poziomy dopuszczalne obowiązujące w Polsce. W tym celu będziemy dążyć do wyeliminowania możliwości stosowania węgla w sektorze komunalno-bytowym, w pierwszej kolejności w nowo powstających obiektach budowlanych. Konieczne będzie również rozwiązanie problemów emisji transportowych w Krakowie.

Aktualizacja Programu ochrony powietrza będzie dążyć do efektywnego i skutecznego informowania społeczeństwa o smogu i jego zagrożeniach. Poziomy informowania o epizodach smogowych zostaną obniżone do wartości, które bardziej adekwatnie odnoszą się do rzeczywistego zagrożenia jakie niosą dla zdrowia mieszkańców.

Strategia poprawy jakości powietrza w Małopolsce uwzględni również integrację działań z efektami na rzecz ochrony klimatu. Likwidacja źródeł emisji pyłów i dwutlenku azotu powinna zapewniać wykorzystanie czystej energii oraz ekologicznych form transportu, które doprowadzą do zmniejszenia emisji substancji powodujących efekt cieplarniany (dwutlenek węgla, sadza).

Plan Działań dla Klimatu i Energii

Polityka klimatyczna UE zakłada do 2030 roku redukcję emisji gazów cieplarnianych o 40%, zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii w produkcji energii do poziomu 32% oraz poprawę efektywności energetycznej o 32,5%. Dyskutowany jest cel osiągnięcia neutralności klimatycznej UE do 2050 roku.

Zarząd Województwa Małopolskiego przystąpi do opracowania Regionalnego Planu Działań dla Klimatu i Energii, którego celem będzie realizacja w Małopolsce priorytetów unijnej polityki ochrony klimatu. Plan Działań będzie angażował kluczowych partnerów na poziomie regionalnym, krajowym i międzynarodowym.

Regionalny Plan Działań dla Klimatu i Energii będzie obejmował trzy obszary:

- zielone ciepło – efektywność energetyczna budynków oraz wdrażanie uchwały antysmogowej przy zastosowaniu czystych źródeł ciepła,
- zielona energia – rozwój rozproszonych odnawialnych źródeł energii elektrycznej,
- zielona mobilność – rozwój publicznego i ekologicznego transportu w wymiarze miejskim i regionalnym.

---

⁴ Jakość powietrza w ocenie mieszkańców województwa Małopolskiego. Raport z badań, Krakowski Alarm Smogowy, 2018.

Elementem Planu będzie również identyfikacja dostępnych i potencjalnych źródeł finansowania dla zaplanowanych działań.

Plan gospodarki odpadami

W 2017 roku mieszkańcy Małopolski wytworzyli około 1 mln ton odpadów komunalnych, z czego w sposób selektywny zebrano 33,5%. Wzrasta ilość odpadów selektywnie zebranych jednak jakość zebranych surowców wtórnych nie pozwala na stworzenie dobrego rynku surowców wtórnych.

Aktualizacja wojewódzkiego planu gospodarki odpadami wprowadzi priorytety w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów oraz wprowadzenia gospodarki w obiegu zamkniętym. Przygotowywane na szczeblu krajowym zmiany prawne usprawnią system gospodarowania odpadami komunalnymi. Dotyczą one przede wszystkim intensyfikacji selektywnego zbierania odpadów komunalnych oraz zwiększenia nadzoru gmin nad właściwym postępowaniem z odpadami komunalnymi.

Program ochrony przed hałasem

Zgodnie z projektem zmian ustawowych od 2022 roku Zarząd Województwa będzie odpowiadał za przygotowanie Programu ochrony środowiska przed hałasem zarówno dla dróg i linii kolejowych poza aglomeracjami (jak obecnie), ale również dla obszaru aglomeracji – Krakowa i Tarnowa.

W 2019 roku przygotowany zostanie Program ochrony środowiska przed hałasem dla lotniska Kraków Airport. Dokument wskaże działania niezbędne do ograniczenia negatywnego oddziaływania akustycznego portu lotniczego. Natomiast konsekwencją rozbudowy lotniska będzie aktualizacja obszaru ograniczonego użytkowania wokół lotniska. Celem tej regulacji będzie ograniczenie narażenia mieszkańców na hałas poprzez wprowadzenie ograniczeń w zakresie możliwości przeznaczenia terenu na cele budowlane i możliwości uzyskania odszkodowań od zarządzającego lotniskiem.

Aktualizacja ram prawnych i planów ochrony parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu

Ponad połowa obszaru województwa (53%) objęta jest różnymi formami prawnej ochrony przyrody i krajobrazu. W Małopolsce funkcjonuje 11 parków krajobrazowych o powierzchni 178 tys. ha. Zasoby krajobrazowe decydują o atrakcyjności turystycznej regionu, a zatem stanowią podstawę funkcjonowania i rozwoju regionalnej ekonomii i rynku pracy.

W ramach aktualizacji zapisów uchwał dotyczących parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu, priorytetem będzie zachowanie ich wartości przyrodniczych, historycznych i kulturowych oraz walorów krajobrazowych. Zapewniona zostanie przy tym ustawowa możliwość gospodarczego wykorzystania gruntów rolnych i leśnych oraz innych nieruchomości znajdujących się w granicach parku krajobrazowego. W przypadku obszarów chronionego krajobrazu uwzględnione zostaną potrzeby związane z turystyką i wypoczynkiem, przy jednoczesnym poszanowaniu funkcji korytarzy ekologicznych.

Do 2020 roku powstaną plany ochrony dla wszystkich parków krajobrazowych w Małopolsce. Ich celem jest ochrona i poprawa stanu przyrody i krajobrazu. Wskazują działania minimalizujące zagrożenia wewnętrzne i zewnętrzne przy uwzględnieniu rozwoju społecznego i gospodarczego tych terenów.

Szczególnie cenny tradycyjny krajobraz Małopolski będzie w sposób aktywny chroniony poprzez ograniczenie sukcesji leśnej na tereny rolne, łąki, pastwiska i nieużytki. Ważne jest zachowanie w odpowiedniej kulturze rolnej gruntów. Wykonywane będą zabiegi czynnej ochrony na terenach szczególnie cennych, wskazanych do zachowania w planach ochrony parków krajobrazowych. Działania te realizowane w ramach programu „Krajobraz Małopolski” przyczynią się do utrzymania na wysokim poziomie różnorodności biologicznej tych szczególnie cennych obszarów.

Audyt krajobrazowy

Do 2022 roku sporządzimy audyt krajobrazowy dla Małopolski. Pozwoli on na ochronę i kształtowanie krajobrazu, a zwłaszcza obszarów wyjątkowych – krajobrazów priorytetowych. Są to obszary szczególnie cenne dla społeczeństwa, ze względu na swoje wartości: przyrodnicze, kulturowe, historyczne, architektoniczne, urbanistyczne, ruralistyczne oraz estetyczno-widokowe. Z tego względu wymagają zachowania lub określenia zasad i warunków ich kształtowania.

Audyt krajobrazowy pozwoli także zweryfikować czy dotychczasowa ochrona krajobrazu jest właściwa: czy za słaba, czy za mocna. Określi czy obejmuje za małe obszary czy zbyt duże oraz czy część chronionych obecnie krajobrazów nie uległa w międzyczasie degradacji. Audyt wskaże także zagrożenia dla możliwości zachowania krajobrazów najcenniejszych i umożliwi korygowanie polityki rozwoju województwa. Dokument będzie zawierał m.in.:

- zestawienie zidentyfikowanych krajobrazów oraz ich klasyfikację, charakterystykę i ocenę,
- wskazanie krajobrazów priorytetowych wraz z zagrożeniami dla możliwości ich zachowania,
- rekomendacje i wnioski dotyczące kształtowania i ochrony krajobrazów w obrębie krajobrazów priorytetowych oraz krajobrazów w obrębie parków kulturowych, parków narodowych i krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, obiektów znajdujących się na listach Światowego Dziedzictwa UNESCO, obszarów Sieci Rezerwatów Biosfery UNESCO,
- katalog lokalnych form architektonicznych zabudowy dla krajobrazów priorytetowych.

Plany inwestycyjne w ochronie zdrowia

Badania naukowe wskazują na bezpośredni wpływ zanieczyszczenia środowiska, szczególnie jakości powietrza, na zdrowie mieszkańców. Wzrost poziomu PM_{2,5} o 10 µg/m³ to wzrost zawałów serca o 30%⁵. Natomiast koszty zdrowotne niskiej emisji w Polsce to 300-800 euro na osobę⁶. Szacuje się, że każdego roku na choroby wywołane zanieczyszczonym powietrzem umiera przedwcześnie 4 tys. mieszkańców województwa. Województwo Małopolskie pełni funkcję podmiotu tworzącego dla 17 podmiotów leczniczych, w tym 13 szpitali, 1 pogotowia ratunkowego oraz 3 jednostek opieki ambulatoryjnej.

Plany inwestycyjne podmiotów leczniczych będą powiązane z potrzebami wynikającymi z problemów środowiskowych. Jednostki powinny być przygotowane na wzrost przypadków leczenia związanych z chorobami cywilizacyjnymi.

Uwzględniany będzie zakup sprzętu do diagnostyki różnicowej i leczenia dolegliwości powodowanych przez zanieczyszczenie środowiska.

Ekologiczna infrastruktura transportowa

Rozwój kolei

Będziemy rozwijać transport kolejowy poprzez zakup nowoczesnego taboru kolejowego oraz rozbudowę oferty przewozowej, w tym rozwój systemu Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej.

Przeprowadzimy prace studialne dotyczące rozbudowy infrastruktury kolejowej, w tym połączenia Krakowa z Myślenicami i Krakowa z Olkuszem. Analizowane będą kwestie związane z wpływem planowanego szybkiego połączenia Krakowa z Zakopanem i Nowym Sączem na zachowania transportowe mieszkańców Małopolski. Wdrożone zostanie oprogramowanie do projektowania i optymalizowania rozkładów jazdy. Rozbudowa sieci połączeń w pasażerskim transporcie kolejowym, umożliwi zwiększenie liczby przewozów w ramach transportu przyjaznego środowisku.

---

⁵ E.Konduracka i inni, Effect of short-term fluctuations in outdoor air pollution on the number of hospital admissions due to acute myocardial infarction among inhabitants of Krakow, Poland, Internal Medicine, 2019.

⁶ Zewnętrzne koszty zdrowotne emisji zanieczyszczeń powietrza z sektora bytowo-komunalnego, Ł. Adamkiewicz, MPiT, 2018.

Prowadzona będzie również budowa elementów infrastruktury towarzyszącej (węzły przesiadkowe, przystanki, parkingi w systemie „Parkuj i Jedź”) integrującej Szybką Kolej Aglomeracyjną z innymi podsystemami transportu.

Integracja transportu publicznego

Będziemy realizować działania w zakresie integracji transportu zbiorowego w województwie. Celem jest zwiększenie efektywności publicznego transportu zbiorowego w regionie oraz podniesie standardu i komfortu podróżowania. Pozwoli to na integrację transportu kolejowego z innymi środkami transportu zbiorowego.

Integracja realizowana będzie w kilku wymiarach: integracja wewnątrzgałęziowa (spójność sieci i funkcjonowania w ramach podsystemów publicznego transportu zbiorowego), integracja międzygałęziowa (ułatwienie przesiadek pomiędzy różnymi gałęziami transportu, w tym kreowanie węzłów przesiadkowych i parkingów Park&Ride), integracja funkcjonalna (koordynacja rozkładów jazdy), integracja taryfowo-biletowa, integracja technologiczna (system sprzedaży biletów, rozwiązania informatyczne).

Wdrożymy również program na rzecz opracowywania przez instytucje Planów mobilności dla swoich pracowników.

Rowery i UTO

W ramach budowy zintegrowanej sieci tras rowerowych VeloMałopolska powstanie prawie 1000 km tras i funkcjonować będzie 27 Miejsc Obsługi Rowerzystów.

Stworzymy kompleksowy program rozwoju turystyki rowerowej w oparciu o infrastrukturę tras VeloMałopolska oraz szlaków rowerowych w Małopolsce. W ramach programu zostaną zidentyfikowane i spójnie oznaczone małopolskie szlaki rowerowe, opracowane propozycje wycieczek rowerowych, opisane atrakcje turystyczne w bezpośrednim sąsiedztwie szlaków. Jednocześnie wdrożony zostanie system rekomendacji oraz certyfikacji miejsc przyjaznych rowerzystom, które uzupełnią kompleksową ofertę. Podejmiemy inicjatywy związane z rozszerzeniem oferty gastronomicznej i noclegowej w bezpośrednim sąsiedztwie tras i szlaków rowerowych.

Program zakłada również stałą współpracę i wymianę doświadczeń ze środowiskami rowerowymi, organizacjami pozarządowymi, organizacjami turystycznymi oraz przedstawicielami samorządów, przez teren których przebiegają trasy i szlaki rowerowe.

Małopolska stanie się regionem przyjaznym i atrakcyjnym dla rowerzystów. Będziemy promować zdrowy tryb życia i wykorzystanie roweru jako codziennego, ekologicznego środka transportu. W tym celu organizowane będą:

- Rodzinne Rajdy Rowerowe oraz towarzyszące im pikniki rodzinne celem popularyzacji turystyki rowerowej jako atrakcyjnej formy rekreacji i aktywnego wypoczynku,
- Małopolska TOUR, który zakłada organizację wielkich wydarzeń rowerowych polegających na przeprowadzeniu rajdu rowerowego oraz towarzyszącej imprezy plenerowej o tematyce rowerowej.

W ramach budowy infrastruktury rowerowej powstaną również standardy w celu dostosowania jej parametrów, w szczególności nawierzchni, do urządzeń transportu osobistego (rolki, hulajnogi).

Rozwiązania ekologiczne w ramach inwestycji

Uwzględnimy innowacyjne rozwiązania ekologiczne na etapie planowania i realizacji inwestycji przez Województwo Małopolskie i jednostki organizacyjne. Budowa nowych obiektów budowlanych będzie uwzględniała ich energooszczędność oraz wykorzystanie odnawialnych źródeł energii. Natomiast przy zakupie lub wynajmie pojazdów, będziemy promować wybór pojazdów elektrycznych i niskoemisyjnych, aby ograniczyć ich oddziaływanie na środowisko. Uwzględnimy również wymagania

środowiskowe w ramach organizacji transportu publicznego poprzez postawienie wymagań emisyjnych dla nowych środków transportu, którymi transport zbiorowy będzie realizowany.

W przypadku budowy obwodnic i przebudowy dróg wojewódzkich, spośród przygotowanych wariantów lokalizacyjnych najczęściej preferowany będzie ten, który wywołuje jak najmniejsze oddziaływanie na środowisko. Ponadto w pracach projektowych uwzględnia się infrastrukturę służącą ochronie przyrody m.in. systemy odwodnień z urządzeniami oczyszczającymi, ekrany akustyczne, przejścia dla zwierząt, kompensacyjne nasadzenia w przypadku koniecznej wycinki drzew i krzewów.

Zastosujemy rozwiązania technologiczne zmniejszające zużycie surowców naturalnych przy budowie dróg, wykorzystując zasoby już raz wykorzystane, jak materiały z frezowanych nawierzchni.

Wykorzystywane będą alternatywne źródła energii tj. oświetlenie hybrydowe czy energooszczędne oświetlenia ledowe, które wpływają na mniejszą emisję ciepłą w rejonie inwestycji. Ciche nawierzchnie asfaltowe posiadające właściwości redukujące poziom hałasu, a także ekrany akustyczne pozwalają na spełnienie rygorystycznych wymagań akustycznych.

Zielone zamówienia publiczne

Zamówienia publiczne realizowane przez Urząd Marszałkowski i jednostki organizacyjne będą uwzględniały dodatkowe wymogi związane z ograniczeniem wpływu na środowisko.

Minimalne wymogi środowiskowe stawiane wszystkim zamówieniom to:

- Usługi gastronomiczne i cateringowe: Brak naczyń i produktów jednorazowego użytku z plastiku.
- Papier i usługi drukarskie: Zakup pochodzącego z recyklingu papieru biurowego, wyprodukowanego w 100% z włókien wtórnych.
- Usługi transportowe: zakup lub wynajem pojazdów w najwyższej dostępnej normie emisyjnej lub pojazdów elektrycznych, hybrydowych lub gazowych.
- Inne: Brak opakowań i produktów jednorazowego użytku z plastiku.

W ramach głównego elementu zamówień lub dodatkowej punktacji przy ocenie ofert uwzględniane będą również wymogi:

- Budownictwo: budowa i remonty budynków w standardzie niskoenergetycznym, ze zrównoważonym gospodarowaniem wodą i ściekami.
- Usługi transportowe: zakup lub wynajem pojazdów elektrycznych, hybrydowych lub napędzanych gazem ziemnym.
- Energia elektryczna: Zakup 100% energii elektrycznej wytworzonej z odnawialnych źródeł energii.
- Usługi gastronomiczne i cateringowe: Brak naczyń jednorazowych, udział żywności pochodzącej z produkcji ekologicznej.
- Meble: Pozyskiwanie legalnego drewna do produkcji mebli, ograniczenie emisji formaldehydu z płyt drewnopochodnych, ograniczenia dotyczące mieszanin powlekających, konstrukcja umożliwiająca demontaż i naprawę.
- Drogi: Wymogi w zakresie efektywności systemów odwadniania, minimalne wymogi dotyczące projektu nawierzchni o obniżonej emisji hałasu, wymogi dotyczące efektywności w zakresie instalacji oświetleniowych.
- Komputery i monitory: Minimalne wymogi w zakresie charakterystyki energetycznej, dłuższe gwarancje i umowy serwisowe.

Nadzór nad korzystaniem ze środowiska przez przemysł i przedsiębiorców

Eliminacja nieprawidłowości w gospodarce odpadami

W ostatnich latach na terenie całego kraju, w tym również w Małopolsce obserwujemy zjawiska patologiczne w gospodarce odpadami. Coraz częściej mają miejsce pożary magazynowanych odpadów, odpady są porzucane w niedozwolonych miejscach gdzie stwarzają zagrożenie dla ludzi i przyrody. „Szara strefa” w gospodarce odpadami kosztuje Polaków rocznie ok. 750 mln zł z tytułu utraconych przychodów z VAT, CIT oraz PIT. W celu walki z patologiami rząd znowelizował szereg przepisów zwanych „pakietem odpadowym”, które będą wdrażane również przez samorządy województw.

Zmienione zostaną wszystkie decyzje administracyjne, w tym pozwolenia zintegrowane, w których zezwala się na zbieranie, przetwarzanie lub wytwarzanie odpadów pod kątem właściwej gospodarki odpadami. Celem będzie przeciwdziałanie zagrożeniom pożarowym. Ponadto dokonany zostanie przegląd instalacji sektora gospodarki odpadami pod kątem spełniania wymogów wynikających z najlepszych dostępnych technik (BAT). Na tej podstawie ustalone zostaną nowe środowiskowe ramy funkcjonowania tych zakładów.

Prowadzona będzie identyfikacja podmiotów uchylających się od obowiązków ustawowych wynikających z rejestru podmiotów wprowadzających produkty, produkty w opakowaniach i gospodarujących odpadami. W przypadku stwierdzenia rażących nieprawidłowości w wykonywaniu obowiązków określonych w przepisach prawa, może nastąpić wykreślenie przedsiębiorcy z rejestru. Skutkuje to zakazem prowadzenia działalności w tym zakresie.

Celem prowadzenia Rejestru jest uszczelnienie systemu gospodarowania odpadami. Umożliwia on również lepszą współpracę między wytwórcami odpadów a podmiotami zajmującymi się ich zagospodarowaniem.

Działania w zakresie szeroko rozumianej gospodarki odpadami przemysłowymi, opakowaniami, bateriami i akumulatorami przyczynią się do usprawnienia systemu gospodarki odpadami. Pomogą w zwiększeniu kontroli nad obiegiem odpadów w Małopolsce a tym samym w walce z szarą strefą.

Decyzje warunkujące korzystania ze środowiska

Urząd Marszałkowski będzie podejmował działania administracyjne ograniczające wpływ na otoczenie dużych zakładów przemysłowych oraz chroniące złoża surowców naturalnych.

Ważną kompetencją marszałka województwa jest wydawanie decyzji regulujących korzystanie ze środowiska w zakresie dopuszczalnej emisji gazów i pyłów do powietrza czy wytwarzania odpadów. Uwzględniana jest przy tym potrzeba przestrzegania standardów emisyjnych i standardów jakości środowiska dla dużych strategicznych zakładów przemysłowych oraz dla takich gałęzi przemysłu jak przemysł paliwowo-energetyczny, przemysł metalurgiczny (hutnictwo), czy przemysł chemiczny.

Dokonywany będzie przegląd funkcjonowania instalacji pod kątem spełniania wymogów zawartych w konkluzjach BAT. Zawierają one podsumowanie dotyczące najlepszych dostępnych technik, czyli najbardziej efektywnego i zaawansowanego poziomu rozwoju technologii i metod prowadzenia działalności w danym przemyśle.

Dla zakładów na obszarach z przekroczeniem standardów jakości powietrza, prowadzone będą postępowania kompensacyjne. Zapewnią one odpowiednią redukcję ilości substancji wprowadzanych do powietrza z instalacji usytuowanych na obszarze gminy.

W ramach zadań Geologa Wojewódzkiego wydawane decyzje będą zapewniać właściwą gospodarkę złożami surowców naturalnych i terenami potencjalnego ich występowania. Działalność w tym zakresie wymaga zrównoważenia interesów gospodarki z oczekiwaniami mieszkańców oraz ochroną przyrody. W cyklu dwuletnim prowadzona będzie aktualizacja informacji o złożach kopalin i stanu ich zagospodarowania.

Sprawozdawczość i opłaty za korzystanie ze środowiska

Ochrona środowiska nie byłaby możliwa bez odpowiednich nakładów finansowych. Pobierane i redystrybuowane opłaty środowiskowe stanowią znaczące wsparcie w finansowaniu inwestycji związanych z ochroną środowiska. Zadaniem Województwa jest dołożenie wszelkich starań, aby podmioty korzystające ze środowiska wypełniały swoje obowiązki w tym zakresie.

Niezbędne jest ciągłe podejmowanie działań w celu uświadomienia przedsiębiorcom obowiązków ustawowych w zakresie sprawozdawczości i ponoszenia opłat. Wynikają one z faktu zanieczyszczania środowiska związanego z prowadzoną działalnością gospodarczą oraz właściwego zagospodarowania odpadów opakowaniowych i odpadów uciążliwych dla środowiska. W tym celu Urząd Marszałkowski będzie prowadził bezpłatne szkolenia dla przedsiębiorców w zakresie sprawozdawczości opłatowej i odpadowej.

Właściwie prowadzone bazy danych o wpływie zakładów na środowisko są cennym źródłem informacji udostępnianych na potrzeby prowadzenia analiz wielkości zanieczyszczeń i podejmowania środków zaradczych mających na celu poprawę stanu środowiska. Wykorzystywane są m.in. przy aktualizacji programu ochrony powietrza czy planu gospodarki odpadami. Dlatego też ważne jest, by informacje były kompletne i właściwe.

Kontrole

Zintensyfikowane zostaną kontrole w zakresie kompetencji określonych dla marszałka województwa. Działania te eliminują nieprawidłowości i jednocześnie uświadamiają przedsiębiorców jaki wpływ na środowisko oraz zdrowie mieszkańców ma prowadzona przez nich działalność. W szerszym ujęciu ma to na celu wprowadzanie przez przedsiębiorców rozwiązań proekologicznych.

W ramach działań mających na celu poprawę jakości powietrza na terenie Małopolski zrealizowany zostanie cykl kontrolny obejmujący producentów urządzeń grzewczych oraz działalność związaną z powstawaniem odpadów, które mogą być spalane w nieprzystosowanych do tego celu instalacjach. Chodzi głównie o producentów mebli, obuwia, stolarki okiennej, pelletu, a także kuźnierzy, itp. Kontrolujący dodatkowo prześlą informacje na temat szkodliwości spalania odpadów poprodukcyjnych oraz wymagań uchwał antysmogowych.

Ułatwienie dostępu do informacji o emisjach przemysłowych

Mieszkańcy są coraz bardziej świadomi zagrożeń wynikających z narażenia na wysokie poziomy zanieczyszczeń. Domagają się także podjęcia wysiłków na rzecz zmniejszenia emisji zanieczyszczeń przez podmioty przemysłowe.

Na stronie internetowej Województwa Małopolskiego zamieszczone i aktualizowane będą dane o emisji zanieczyszczeń z zakładów przemysłowych. Pozwoli to na identyfikację podmiotów, które mogą mieć największy wpływ na jakość powietrza w swoim otoczeniu. Publikowane będą dane o rocznej emisji zanieczyszczeń przyznanej w pozwoleniu (jeżeli zostało wydane) oraz wielkości faktycznej emisji raportowanej w ciągu ostatnich lat. Dostępność tych danych zwiększy presję społeczną na właścicieli firm, by niezależnie od dotrzymywania wymagań przepisów, dążyli do maksymalnego ograniczenia swojego wpływu na środowisko.

W ramach Programu ochrony powietrza zakłady przemysłowe zostaną zobowiązane do informowania Urzędu Marszałkowskiego o występujących awariach i sytuacjach zwiększonej emisji zanieczyszczeń (np. przy rozruchu lub remoncie instalacji). Dane te będą publikowane na stronie internetowej i dostępne dla wszystkich mieszkańców. Zapewni to obywatelską kontrolę i nadzór nad częstością występowania nadzwyczajnych sytuacji.

Promocja regionu poprzez środowisko

Zdrowa żywność

Zaangażujemy się w promocję żywności regionalnej wytworzonej na bazie lokalnych odmian roślin uprawnych i bogatych tradycji kulinarnych Małopolski (wykorzystanie odmian o wysokiej zawartości substancji biologicznie czynnych). Będziemy przekazywać wiedzę o zasadach żywienia, tradycjach żywnościowych regionu oraz jakości artykułów rolno-spożywczych wytwarzanych metodami ekologicznymi i tradycyjnymi.

W ramach Małopolskiego Festiwalu Smaku zaprezentujemy Małopolskę jako region bogaty w naturalne, ekologiczne produkty tradycyjne oraz regionalne. Pokażemy jak pozytywną rolę może w naszym codziennym życiu odegrać żywność ekologiczna. Będziemy promować Listę Produktów Tradycyjnych - katalog produktów rolnych, środków spożywczych oraz napojów spirytusowych charakterystycznych dla regionu.

W ramach Sieci Dziedzictwa Kulinarnego Małopolska będziemy współpracować z producentami, przetwórcami oraz dystrybutorami żywności w znacznym stopniu opartej na lokalnych zasobach surowców. Ma to na celu zachowanie i rozwój regionalnych tradycji kulinarnych charakterystycznych dla regionów. Ułatwia także konsumentom i turystom dostęp do lokalnej i regionalnej żywności wysokiej jakości, w tym żywności pochodzącej z terenów górskich.

Zaangażujemy się w realizację innowacyjnych projektów, których celem jest

- utrzymanie kolekcji roślin stanowiących historyczne dziedzictwo kultury rolnej oraz udostępnienie rolnikom ekologicznym informacji dotyczących ochrony różnorodności biologicznej w rolnictwie,
- dobór odmian roślin rolniczych zalecanych do uprawy na terenie województwa małopolskiego,
- wprowadzenie na rynek produktów żywnościowych zawierających mniej skażeń środowiskowych i posiadających jednocześnie wysoką zawartość substancji biologicznie czynnych (witamin, soli mineralnych, biostymulatorów). Produkty te przeznaczone są dla kobiet w okresie ciąży i laktacji, dzieci i młodzieży w okresie intensywnego wzrostu i pokwitania, osób borykających się z chorobami dietozależnymi, nowotworowymi i układu krążenia, rekonwalescentów, alergików, osób w wieku starszym.

Spółeczności lokalne

W ramach wdrażania Konwencji Karpackiej, będziemy wzmacniać gospodarkę i społeczności lokalne oraz dbać o zachowanie walorów przyrodniczych i dziedzictwa kulturowego regionu.

Natomiast konkurs „Małopolska Wieś” będzie okazją do zachęcenia społeczności lokalnych do aktywnego działania na rzecz podniesienia atrakcyjności małopolskiej wsi i poprawy życia jej mieszkańców.

Turystyka ekologiczna

W ramach otwartego konkursu ofert "Małopolska Gościńska", przeprowadzimy szkolenia dla samorządów lokalnych i branży turystycznej o ekoturystyce. Celem będzie zwiększenie wiedzy i prezentacja dobrych praktyk w tym zakresie. Opracujemy też propozycje pakietów ekoturystycznych (wycieczek) opartych o przyrodę, krajobraz i dziedzictwo kulturowe regionu. Szczególnie w terenach cennych przyrodniczo jak parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu. Treści dotyczące ekoturystyki i turystyki zrównoważonej w Małopolsce zostaną zaprezentowane w dedykowanej zakładce regionalnego portalu turystycznego www.visitmalopolska.pl.

Kolejnym etapem będzie reaktywacja szlaków Greenways w Małopolsce poprzez renowację oznakowania, doposażanie w niezbędną infrastrukturę turystyczną i działania promocyjne. Opracujemy Kodeks odpowiedzialnego turysty w Małopolsce, paszport i odznaki Ekoturysty.

Ogłosimy plebiscyt na najlepszą gminę ekoturystyczną w Małopolsce. Kategorie konkursu będą obejmowały m.in. dbałość o estetykę krajobrazu i małą architekturę nawiązującą do tradycji regionalnych. Gmina uznana za zwycięzcę otrzyma nagrodę w formie pomocy finansowej na działania z zakresu ekoturystyki.

Współpraca

- *Lokalne fora współpracy gmin*
  - *Pomoc dla gmin w przygotowaniu projektów i dokumentacji*
  - *Ekodoradcy dla mieszkańców*
  - *Ekodoradcy dla biznesu*
  - *Wspieranie działań rządowych*
  - *Współpraca międzynarodowa*
-

Lokalne fora współpracy gmin

Przejmiemy rolę organizatora współpracy i wymiany dobrych praktyk wśród gmin. Zainicjowane zostaną lokalne fora współpracy pracowników merytorycznych gmin w zakresie zadań środowiskowych. W ramach forów będą się odbywały szkolenia, prezentacje modelowych rozwiązań oraz wymiana doświadczeń i dobrych praktyk realizowanych w gminach. Regularne spotkania środowiskowe wóldarzy gmin będą również organizowane w ramach Forum Wójtów i Burmistrzów.

Będziemy przygotowywać kolejne szkolenia dla pracowników wszystkich gmin w Małopolsce w zależności od aktualnego zapotrzebowania. Szkolenia prowadzone będą we współpracy z ekspertami, samorządowcami, doradcami energetycznymi WFOŚiGW i będą obejmować między innymi:

- procedury prowadzenia kontroli spalania odpadów,
- zasady ubiegania się o środki i realizacji przedsięwzięć w ramach programów dofinansowania,
- prowadzenie inwentaryzacji źródeł emisji,
- przygotowanie i monitorowanie gminnych strategii poprawy jakości powietrza i wprowadzenia gospodarki niskoemisyjnej,
- wytyczne w zakresie zakupu i instalacji odnawialnych źródeł energii,
- zasady organizacji systemu odbioru odpadów od mieszkańców, selektywnej zbiórki odpadów oraz współpracy z firmami przetwarzającymi odpady,
- planowanie przestrzenne na obszarach chronionych,
- realizacja zadań z zakresu gospodarki wodnościekowej,
- realizacja terenów zielonych w miastach oraz projektów zwiększających retencyjność zlewni.

Spotkania będą okazją do wymiany doświadczeń i informacji o postępach w likwidacji palenisk, nowych formach współpracy ze społecznością lokalną, środkach na ochronę środowiska, ekologicznym transporcie. Będą również służyły benchmarkingowi działań środowiskowych gmin. Oznacza to analizę czynników, które sprawiają, że działania w części gmin są wykonywane bardziej efektywnie, uczenie się i twórcze adaptowanie najlepszych praktyk.

Szkolenia obejmą również inne grupy osób mających wpływ na realizację polityki w zakresie ochrony środowiska: projektantów, instalatorów, inspektorów doradztwa rolniczego.

Pomoc dla gmin w przygotowaniu projektów i dokumentacji

Pilotaż wdrażania modelowych działań

Rozpoczniemy bliską współpracę przy wdrażaniu zadań ekoMałopolski z gminami, które podejmą się roli liderów w zakresie działań środowiskowych. Gminy te otrzymają wsparcie eksperckie i pomoc w realizacji zadań. Będziemy oczekiwali ambitnych i adekwatnych działań środowiskowych ze strony gmin o większym potencjale, szczególnie w odniesieniu do miasta Krakowa.

W ten sposób wypracowane zostaną modelowe rozwiązania w zakresie między innymi prowadzenia inwentaryzacji źródeł ogrzewania, wsparcia dla osób dotkniętych ubóstwem energetycznym, wdrożenia wymagań uchwały antysmogowej, organizacji systemu selektywnej zbiórki odpadów, zaprojektowania ekoParku. Posłużą one innym gminom w Małopolsce do adaptacji do własnych uwarunkowań.

Będziemy również wspierać przygotowanie projektów w zakresie ochrony środowiska, które będą mogły być sfinansowane w ramach nowej perspektywy unijnej.

Wsparcie dla działań w zakresie ochrony powietrza

Zaangażujemy się w stworzenie systemu sprawnego wdrażania strategii poprawy jakości powietrza na poziomie lokalnym. Skuteczność działań antysmogowych w dużej mierze zależy bowiem od aktywności gmin.

W ramach prowadzenia kampanii edukacyjnych, przygotowujemy wspólne materiały informacyjne, które będą mogły być wykorzystywane we wszystkich gminach. Dzięki temu kampanie edukacyjne zyskają ujednoczony i bardziej skuteczny przekaz. Zaprosimy do tej współpracy również Lokalne Grupy Działania.

We współpracy z ośrodkami naukowymi, przeanalizujemy potencjalne obszary inwestowania w odnawialne źródła energii w Małopolsce. Ułatwi to gminom i indywidualnym inwestorom podejmowanie decyzji w wyborze lokalizacji i rodzajów technologii. Analizy te zostaną również wykorzystane do prac nad nowym regionalnym programem operacyjnym. W ramach przyszłej perspektywy finansowej ze środków Unii Europejskiej, energetyka odnawialna będzie jednym z priorytetowych obszarów wsparcia.

Pomoc dla gmin stanowi również prowadzona przez Urząd Marszałkowski lista urządzeń grzewczych na węgiel, drewno i pelet, które spełniają wymagania ekoprojektu. Jest wiarygodnym źródłem informacji dla pracowników gmin i mieszkańców o urządzeniach na paliwa stałe, które mogą być legalnie montowane w małopolskich domach. Instalację tych kotłów wspiera również program Czyste Powietrze, Stop Smog i Regionalny Program Operacyjny.

W ramach dostępnych z poziomu województwa instrumentów, będziemy wspierać zintegrowane działania w celu ograniczenia ruchu samochodowego w Krakowie. Działania będą obejmować rozwój komunikacji publicznej, przemyślaną organizację ruchu ulicznego oraz wprowadzanie restrykcji dla samochodów indywidualnych. Będziemy wspierać wdrożenie w Krakowie strefy niskiej emisji komunikacyjnej lub strefy czystego transportu. Ograniczenia powinny objąć pojazdy z silnikami spalinowymi na rzecz wykorzystania alternatywnych środków transportu.

Transformacja w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym

Do 2020 roku 50 %, a do 2030 roku 65% ilości wytwarzanego papieru, metali, tworzyw sztucznych oraz szkła powinno zostać poddanych recyklingowi oraz ponownemu użyciu. Niestety dotychczasowe działania w zakresie zbiórki surowców wtórnych nie są na tyle efektywne, aby zapewnić uzyskanie tych poziomów. Dodatkowo znacząco wzrastają ceny za odbiór odpadów od mieszkańców, na co składa się wysoka cena ich zagospodarowania i składowania. Działa to demotywująco na mieszkańców, którzy płacą coraz więcej, pomimo, że ilość odpadów selektywnie zebranych stopniowo wzrasta. Konieczne jest wprowadzenie cyrkularnego modelu gospodarki. To koncepcja, w której materiały i surowce pozostają w obiegu tak długo, jak to możliwe a wytwarzanie odpadów jest ograniczone do minimum.

Pomożemy gminom w wypracowaniu odpowiednich wymagań dla przedsiębiorców i inwestorów w zakresie sposobu zbiórki odpadów i ich zagospodarowywania. Celem jest pozyskiwanie surowców wysokiej jakości oraz wartościowych materiałów, które będą mogły być powtórnie wykorzystane. Zorganizujemy szkolenia, aby podnieść kompetencje pracowników gmin w zakresie przepisów dotyczących gospodarki odpadami, w tym w zakresie sprawozdawczości.

Stworzymy zachęty dla gmin do tworzenia przyjaznych i łatwo dostępnych dla mieszkańców ekoPunktów, czyli punktów selektywnej zbiórki odpadów komunalnych (PSZOK) oraz punktów napraw i ponownego użycia. Znajdzie się w nich miejsce na surowce wtórne oraz przedmioty, które zostaną przeznaczone do ponownego wykorzystania. System zachęt obejmie ranking aktywności środowiskowej gmin oraz wsparcie finansowe do ich budowy w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego.

Zorganizujemy cykl wizyt przedstawicieli gmin w modelowych ekoPunktach, aby pokazać dobre praktyki w zakresie ich funkcjonowania. Idea korzystania z ekoPunktów będzie również promowana wśród mieszkańców w ramach akcji edukacyjnych.

Zorganizujemy szkolenia i konferencje dla gmin wyjaśniające potrzebę i zasady wprowadzenia gospodarki o obiegu zamkniętym. Obejmą one potrzebę segregacji odpadów w celu uzyskania wymaganych prawem poziomów recyklingu, odzysku i ponownego użycia. Zaprezentowane zostaną również dobre praktyki w tym zakresie i oryginalne rozwiązania wypracowane w ramach projektu SYMBI.

Włączymy się również do krajowych i międzynarodowych projektów, których celem jest ocena postępu w transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym. Doświadczenia z tych projektów zostaną wykorzystane w ramach współpracy z gminami.

Ekodoradcy dla mieszkańców

Aż 85 proc. mieszkańców dostrzega potrzebę pomocy świadczonej przez ekodoradców, a więc doradztwa przy doborze ekologicznego ogrzewania domu, otrzymaniu dofinansowania do wymiany pieców oraz prowadzenia akcji edukacyjnych⁷. Oznacza to, że model ekodoradców funkcjonujących w ramach projektu LIFE-IP MALOPOLSKA jest odpowiedzią na potrzeby mieszkańców i powinien być rozszerzany na inne gminy w Małopolsce.

W ramach Programu ochrony powietrza zobowiązemy władze gmin do wyznaczenia stanowisk Ekodoradców, czyli osób koordynujących wdrażanie działań antysmogowych w gminach. Ekodoradcy mają stanowić przede wszystkim pomoc dla mieszkańców w procesie wymiany ogrzewania i wyboru czystych technologii produkcji energii. Zapewnimy dla Ekodoradców niezbędną pomoc merytoryczną, materiały edukacyjne, szkolenia, studia podyplomowe, dostęp do kamer termowizyjnych.

Zadania ekodoradców będą obejmować:

- Koordynację działań gminy w zakresie ochrony powietrza (planowanie energetyczne, inwentaryzacja),

---

⁷ Jakość powietrza w ocenie mieszkańców województwa Małopolskiego. Raport z badań, Krakowski Alarm Smogowy, 2018.

- Pomoc mieszkańcom w przygotowaniu wniosków o dofinansowanie z programu Czyste Powietrze (przy współpracy z WFOŚiGW) i Stop Smog,
- Doradztwo w zakresie wyboru optymalnych odnawialnych źródeł energii, zastosowania rozwiązań w zakresie efektywności energetycznej.

Dane kontaktowe do ekodoradców z wszystkich gmin publikowane będą na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego. Mieszkańcy zyskają możliwość kontaktu ze specjalistami i realną pomoc we wdrożeniu energooszczędnych i bezemisyjnych technologii.

Ekodoradcy dla biznesu

Budowanie przewagi konkurencyjnej gospodarki wymusza podjęcie działań wykraczających poza wymagane prawem normy emisyjne. Niezbędny jest rozwój i wdrażanie innowacyjnych technologii środowiskowych w małopolskich przedsiębiorstwach. Niestety w europejskim rankingu innowacyjności, w tym również dotyczących technologii środowiskowych, Polskie firmy mają niską pozycję.

Wprowadzimy doradztwo środowiskowe dla firm w postaci Ekodoradców. Będzie to pomoc i edukacja przedsiębiorców w zakresie zwiększenia efektywności energetycznej procesów produkcyjnych i pomieszczeń, minimalizacji powstawania odpadów w kierunku wprowadzenia gospodarki o obiegu zamkniętym i innych działań środowiskowych.

Ekodoradcy dla biznesu będą funkcjonować w ramach Małopolskiego Centrum Przedsiębiorczości. Ich rolą będzie aktywne poszukiwanie przedsiębiorstw zainteresowanych wdrożeniem nowoczesnych technologii w zakresie ochrony środowiska. Będą również współpracować z ekspertami branżowymi oraz doradcami energetycznymi WFOŚiGW w Krakowie. Firmy zyskają bezpłatną pomoc w postaci doradztwa i szkoleń. Dowiedzą się również o dostępnych środkach finansowych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego i innych programów na wsparcie innowacji i modernizacji w celu ograniczenia negatywnego wpływu na środowisko. Współpraca z ekspertami i ośrodkami naukowymi umożliwi transfer innowacji do przedsiębiorstw.

Będziemy aktywnie uczestniczyć w tworzeniu platform wymiany wiedzy na temat innowacyjnych procesów przemysłowych, w tym symbiozy przemysłowej. Polega ona na współpracy, w której odpady lub produkty uboczne z jednego sektora przemysłu stają się surowcem dla innego.

Ekodoradcy będą również udzielać przedsiębiorcom podstawowych informacji o wymaganiach środowiskowych, które wynikają z przepisów prawnych (wpis do rejestru, sprawozdawczość, opłaty, uzyskanie pozwoleń, wymogi uchwał antysmogowych).

Ekodoradcy dla biznesu będą współpracowali z ekspertami i naukowcami w ramach projektu SPIN, z którego realizowane będą działania na rzecz podniesienia świadomości ekologicznej małych i średnich przedsiębiorstw. Obejmują one specjalistyczne doradztwo i audyty technologiczne mające na celu obniżenie kosztów energii i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii.

Wspieranie działań rządowych

Podejmiemy współpracę z rządem i instytucjami centralnymi, aby skutecznie wdrażać w Małopolsce dostępne programy finansowe Stop Smog i Czyste Powietrze. Celem jest wsparcia dla mieszkańców w zakresie wymiany kotłów i termomodernizacji budynków.

Zaangażujemy się w inicjatywy podejmowane na szczeblu rządowym, w ramach których mogą zostać wykorzystane doświadczenia małopolskich rozwiązań, w tym: programów wsparcia dla mieszkańców do wymiany kotłów ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego, prowadzenia listy kotłów na paliwa stałe kwalifikujących się do dofinansowania, pomocy technicznej dla pracowników gmin w zakresie szkoleń, studiów podyplomowych i ujednoliconych materiałów edukacyjnych.

Będziemy również prowadzić działania lobbujące w kierunku zmian prawnych na szczeblu krajowym, które umożliwią:

- Przygotowanie i wdrożenie rządowych programów finansowych dla gmin, na obszarze których wprowadzone zostały powierzchniowe formy ochrony przyrody oraz dla gmin uzdrowiskowych,
- Wprowadzenie skutecznych rozwiązań w zakresie ograniczenia emisji zanieczyszczeń pochodzących z transportu (np. strefy ograniczonej emisji komunikacyjnej),
- Przygotowanie i wdrożenie systemu kontroli eksploatacji kotłów i kominków na paliwa stałe oraz emisji w warunkach rzeczywistej eksploatacji,
- Stworzenie centralnej bazy danych w zakresie inwentaryzacji źródeł ogrzewania oraz centralnej bazy danych o emisji z podmiotów gospodarczych i opłatach za gospodarcze korzystanie ze środowiska.

Współpraca międzynarodowa

Poszerzymy współpracę w ramach międzynarodowych organizacji i porozumień dotyczących działań na rzecz klimatu i zrównoważonego rozwoju. W tym celu przystąpimy do międzynarodowych porozumień w zakresie ochrony środowiska i ochrony klimatu. Dzięki współpracy, zyskamy na wymianie doświadczeń i benchmarkingu działań środowiskowych w innych krajach.

Podejmiemy się inicjowania innowacyjnych projektów w obszarze klimatu, zrównoważonego transportu i efektywności energetycznej. Współpraca w tym zakresie obejmie organizacje pozarządowe, uczelnie wyższe oraz inne samorządy. Małopolska jako lider zmian w zakresie jakości powietrza może stanowić wzór dla innych regionów Europy Środkowo-Wschodniej.

Włączymy się aktywnie w obchody międzynarodowych wydarzeń, które promują ochronę środowiska: Green Week, Tydzień Zrównoważonego Transportu, Sprzątanie Świata, Dzień Ziemi, Dzień Czystego Powietrza. Weźmiemy również udział w krajowych i międzynarodowych wydarzeniach, targach, konferencjach, dniach otwartych, na których będziemy promować Małopolskę jako lidera działań w zakresie ochrony środowiska.

Porozumienie

- *Ekointerwencje*
- *Bank dobrych praktyk i pomysłów*
- *Kształtowanie postaw ekologicznych*
- *Program inwestycyjny Małopolski ekoPark*

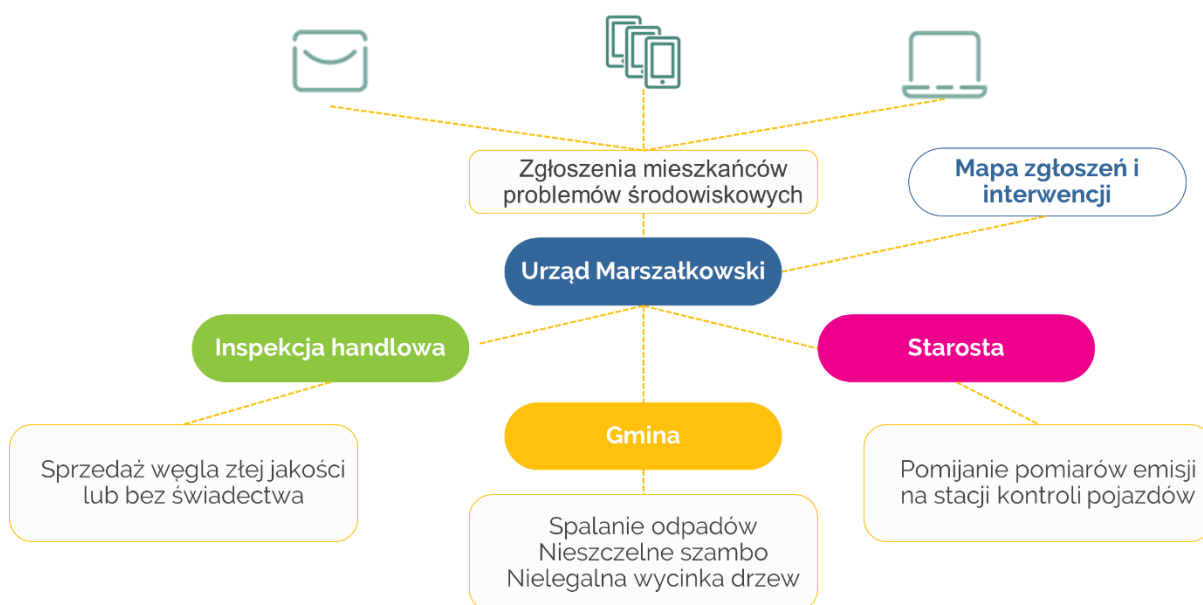
Ekointerwencje

Co czwarty badany „często” spotyka się z sytuacją, aby ktoś palił śmieciami w gospodarstwie domowym w ich miejscowości zamieszkania, a jedna trzecia wskazała, że słyszała o takich przypadkach, ale są one rzadkie. Zdecydowana większość mieszkańców regionu (85,3%) uważa, że w sprzedaży powinien być tylko „dobrej jakości” węgiel⁸.

Na stronie <https://powietrze.malopolska.pl/ekointerwencja> uruchomiliśmy formularz internetowy zgłaszania interwencji w zakresie spalania odpadów, sprzedaży węgla złej jakości oraz eksploatacji instalacji i paliw niezgodnych z uchwałą antysmogową.

Przygotujemy również aplikację mobilną dla mieszkańców, która ułatwi zgłaszanie interwencji w zakresie ochrony środowiska. Zapewni również monitoring całego procesu – podjęcia kontroli i przekazania informacji zwrotnej do użytkownika. Zgłoszenie trafi do właściwego organu, który powinien podjąć interwencję w zakresie swoich kompetencji.

W kolejnych etapach aplikacja będzie mogła być rozbudowana o dodatkowe rodzaje zgłoszeń i funkcjonalności (np. nielegalna wycinka drzew, brak badania spalin na stacjach diagnostycznych, nieprawidłowości w zakresie gospodarki wodnościekowej).

⁸ Jakość powietrza. Badanie opinii mieszkańców Małopolski, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, 2017.

Bank dobrych praktyk i pomysłów

Włączymy mieszkańców, organizacje pozarządowe, przedsiębiorców i ekspertów w proces współtworzenia regionalnych polityk w zakresie ochrony środowiska oraz konkretnych rozwiązań. Proces kokreacji rozwiązań wychodzi ponad tradycyjne konsultacje projektów polityk, ale zakłada ich tworzenie od początku w ramach współpracy z kluczowymi partnerami.

Zgłaszane pomysły i dobre praktyki poddamy weryfikacji wspólnie z ekspertami. Dla wartościowych inicjatyw będziemy poszukiwać sposobu i możliwości wdrożenia. Zapewne nie wszystkie będą mogły być zrealizowane w ramach działań własnych Urzędu Marszałkowskiego. Wykorzystamy w tym celu inne instrumenty: program małych grantów z obszaru ochrony środowiska, otwarty konkurs ofert dla organizacji pozarządowych oraz budżet obywatelski.

Powołamy Radę ekoMałopolski, w skład której wejdą przedstawiciele samorządów, nauki, przedsiębiorców i organizacji pozarządowych. Rolą Rady będzie opiniowanie działań Województwa w zakresie ochrony środowiska, inicjowanie nowych zadań oraz weryfikacja inicjatyw zgłaszanych przez inne środowiska.

Ważne będzie również pozyskanie poparcia środowisk opiniotwórczych i Ambasadorów projektu, którzy będą promować jego idee.

Kształtowanie postaw ekologicznych

Edukacja przyrodnicza

W oparciu o zasoby przyrodnicze i kulturowe parków krajobrazowych oraz potencjał organizacyjny Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Małopolskiego stworzymy sieć regionalnych ekoCentrów edukacji przyrodniczej. Funkcjonujące obecnie obiekty zmodernizujemy i dostosujemy do nowej funkcji. Powstaną także nowe obiekty uzupełniające zmodernizowaną sieć.

EkoCentra zapewnią ofertę programową dla mieszkańców w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu. Będą również prowadziły edukację w zakresie innych obszarów ochrony środowiska. W budynkach ekoCentrum zastosowane zostaną technologie przyjazne środowisku oraz wpisujące się w kontekst kulturowy miejsca. Wykorzystane zostaną rozwiązania z zakresu oszczędzania energii i innych technologii w celu zmniejszenia oddziaływania budynku na środowisko.

W regionie podkrakowskim powstanie Geopark ukazujący niezwykle ciekawą i skomplikowaną budowę geologiczną i geomorfologię tego terenu. Są wśród nich: naturalne odśnieżenia skalne, ostańce skalne, czynne i nieczynne kamieniołomy, łomy, doliny, źródła, jaskinie oraz wodospady. Wykorzystamy duże bogactwo elementów przyrody nieożywionej oraz walorów przyrodniczych w celu promocji dziedzictwa geologicznego, geoedukacji oraz edukacji przyrodniczej.

Zrealizujemy *Program odkrywców parków krajobrazowych*, którego celem jest zachęcenie rodzin do zwiedzania małopolskich parków krajobrazowych. W ramach programu organizowane będą pikniki, wycieczki, zajęcia warsztatowe dla mieszkańców.

Postawimy również na promocję pszczelarstwa jako tradycyjnej formy gospodarowania na obszarach wiejskich. Stanowi ona gwarancję zachowania równowagi pomiędzy środowiskiem przyrodniczym, a skutkami działalności człowieka. W ramach konkursu „Małopolska Pszczoła” realizowane będą zadania w zakresie ochrony różnorodności biologicznej roślin i pszczół miododajnych, dbałości o ekologiczny charakter ekosystemów oraz edukacji dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie ochrony różnorodności biologicznej.

Kształtowanie świadomej konsumpcji i ekologicznego stylu życia

W Polsce co roku wyrzuca się około 9 mln ton żywności. Średnio czteroosobowa rodzina co miesiąc wyrzuca do kosza 200 zł. Straty żywności na etapie konsumpcji wynikają najczęściej z trudności w określeniu zapotrzebowania, błędnego planowania zakupów i posiłków oraz nieumiejętnego przechowywania.

W ramach regionalnych kampanii edukacyjnych będziemy rozpowszechniać dobre praktyki w zakresie generowania jak najmniejszej ilości śmieci oraz ograniczania marnotrawstwa żywności w naszych domach. Będziemy uczyć jak racjonalnie i odpowiedzialnie kupować oraz właściwie interpretować daty ważności produktów bezpiecznych i zdalnych do spożycia. Dobrym przykładem jest dzielenie się zbędną żywnością poprzez „jadłodzielnie” - lokalne miejsca, do których można oddać nadmiar produktów. Będziemy również kształtować właściwe postawy konsumenckie w zakresie codziennych wyborów w gospodarstwach domowych. Chodzi o zwrócenie uwagi na ekonomiczny i środowiskowy efekt tych decyzji - jakość, trwałość wybieranych produktów i usług, możliwość ich naprawy, ponowne użycie, idea współdzielenia się tzw. sharing economy. Zachęcimy do stylu życia opartego na maksymalnym wykorzystaniu już posiadanych rzeczy a nie na ich nieustannym kupowaniu i zastępowaniu innymi.

W ramach edukacyjnych akcji antysmogowych, posłużymy się przykładami lokalnych bohaterów i liderów, których doświadczenia mogą zachęcić innych do podobnych działań na rzecz czystego powietrza. To osoby, które zdecydowały się wymienić ogrzewanie na ekologiczne, dbają i walczą o czyste powietrze, wykorzystują energooszczędne technologie. Wykorzystamy również kampanię społeczną promującą odpowiedzialność za najbliższe otoczenie i zachowanie dziedzictwa naturalnego. Będziemy edukować na temat dbania o region, tak, jak dba się o dom oraz promować postawy proekologiczne.

Postawimy na wykorzystanie nowoczesnych i innowacyjnych technologii powstałych z myślą o walce o jakość powietrza w regionie. W ramach akcji i wydarzeń edukacyjnych wykorzystywane mogą być dane z sensorów pyłu, oczyszczacze powietrza, technologie odnawialnych źródeł energii. W ich organizację zaangażowane zostanie również Centrum Nauki COGITEON. Współorganizowane będą rodzinne biegi i pikniki promujące ideę czystego powietrza i zapobiegania powstawaniu odpadów.

Ważnym elementem kształtowania postaw ekologicznych jest edukacja dzieci i młodzieży. W tym celu wykorzystamy projekty edukacyjne skierowane do szkół i przedszkoli, media społecznościowe, ale również Małopolską Chmurę Edukacyjną, akcje EkoMeetUp, sprzątanie Świata oraz ekoCentra.

Przekaz informacyjny o wymaganiach uchwał antysmogowych

Wciąż brakuje dostatecznej wiedzy na temat przepisów wynikających z uchwał antysmogowych. Wprawdzie 70 proc. ankietowanych deklaruje, że słyszało o małopolskiej uchwale antysmogowej, ale jedynie 20 proc. osób wie, co się w niej znajduje i jakie nakłada obowiązki⁹. Biorąc pod uwagę terminy wyznaczone w uchwałach antysmogowych, istnieje duża potrzeba zintensyfikowania działań mających na celu informowanie Małopolan o ich zapisach.

Celem działań województwa będzie jak najszersze dotarcie z informacją do mieszkańców Małopolski o przyjętych przepisach antysmogowych. Przekaz obejmie wyjaśnienie obowiązków, jakie zostały nałożone, przyczyny podjęcia tych działań oraz uzyskiwane efekty poprawy jakości powietrza.

Przeprowadzimy wielokanałową kampanię regionalną informującą o wymaganiach uchwały antysmogowej dla Małopolski. Kampania będzie zwracać uwagę w pierwszej kolejności na korzyści płynące z wymiany źródła ogrzewania na bardziej ekologiczne: oszczędność czasu, zdrowie, wygodę, korzyści ekonomiczne, itp. Przekaz kampanii będzie poruszał również aspekt kar wynikających z naruszenia zapisów uchwały antysmogowej.

Kampania informacyjna obejmie również podmioty gospodarcze. Skierujemy indywidualne pisma do każdego podmiotu gospodarczego, który spala paliwa stałe, według danych wojewódzkiej bazy

---

⁹ Jakość powietrza w ocenie mieszkańców województwa Małopolskiego. Raport z badań, Krakowski Alarm Smogowy, 2018.

opłatowej. Przekazane informacje będą dotyczyły wymagań uchwały antysmogowej wobec prowadzących działalność gospodarczą. Informacje te trafią również do gmin, aby mogły informować mieszkańców, rolników i przedsiębiorców.

Będzie funkcjonować infolinia dla mieszkańców oraz przedsiębiorców na temat wymagań uchwał antysmogowych. Przekazywane będą również informacje o dostępnych programach wsparcia do wymiany ogrzewania, termomodernizacji budynków oraz zastosowania odnawialnych źródeł energii.

Program inwestycyjny Małopolski ekoPark

Utworzymy program wsparcia finansowego dla gmin na powstanie nowych lub adaptację istniejących terenów zielonych i rekreacyjnych dla mieszkańców – ekoParków. Program ten będzie rozwinięciem inicjatywy Małopolskiej Infrastruktury Rekreacyjno-Sportowej, która umożliwi modernizację obiektów masowego uprawiania sportu i ogólnodostępnej rekreacji.

ekoParki będą wyposażone w infrastrukturę związaną z działaniami proekologicznymi (np. ławeczka z materiału z recyklingu, oświetlenie LED z panelem fotowoltaicznym, czujnik jakości powietrza z wyświetlaczem, stojaki na rowery). Dodatkowo parki będą promować różnorodność biologiczną (właściwy dobór drzew i roślinności, łąki kwietne, rośliny miododajne, budki dla ptaków). Uwzględniona zostanie infrastruktura rekreacyjna dla dzieci i dorosłych.

ekoPark w naturalny sposób stanie się centrum inicjatyw i wydarzeń pro-środowiskowych w gminie (wystawy plenerowe, mini-ścieżki edukacyjne). Zapewni również w środowisku rośliny miododajne - krzewy, drzewa, byliny, rośliny jednoroczne, zwiększy retencyjność powierzchni miejskich oraz przyczyni się do kształtowania krajobrazu.

Załącznik

Lista zadań z planowanym harmonogramem i budżetem

Nazwa zadania	Termin realizacji	Koszt w 2019	Koszt do 2023
Aktualizacja Programu ochrony powietrza	styczeń 2019 - czerwiec 2020	1 000 000 zł	2 000 000 zł
Aktualizacja Planu gospodarki odpadami	grudzień 2023	-	200 000 zł
Program ochrony środowiska przed hałasem dla lotniska Kraków Airport	kwiecień - grudzień 2019	100 000 zł	100 000 zł
Aktualizacja Programu ochrony środowiska przed hałasem dla dróg i aglomeracji	grudzień 2022	-	300 000 zł
Plany ochrony dla parków krajobrazowych	czerwiec 2019	-	550 000 zł
Aktualizacja rozporządzeń i uchwał określających zasady funkcjonowania parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu	czerwiec 2020	-	-
Krajobraz Małopolski - ochrona tradycyjnego krajobrazu przyrodniczego i kulturowego	2019-2023	-	5 000 000 zł
Audyt krajobrazowy	do 2022	-	-
Działania na rzecz rozwoju transportu kolejowego	do grudnia 2023	138 378 916 zł	631 282 034 zł
Standardy dla infrastruktury rowerowej w celu dostosowania do UTO	grudzień 2020	-	-
Program na rzecz opracowywania przez instytucje Planów mobilności	od 2019 do grudnia 2021	-	1 000 000 zł
Małopolska Karta Aglomeracyjna - Budowa systemu zarządzania transportem w Województwie Małopolskim	grudzień 2022	14 800 000 zł	33 308 215 zł
VeloMałopolska - budowa zintegrowanej sieci tras rowerowych	grudzień 2020	13 348 341 zł	50 186 705 zł

Nazwa zadania	Termin realizacji	Koszt w 2019	Koszt do 2023
Kompleksowy program rozwoju i zarządzania produktami turystyki rowerowej VeloMałopolska wraz z wdrożeniem systemu rekomendacji i certyfikacji Miejsc Przyjaznych Rowerzystom (MPR)	od kwietnia 2019	590 000 zł	4 590 000 zł
„Rodzinne Rajdy Rowerowe” i „Małopolska Tour” - imprezy sportowe dla amatorów rowerów	maj - październik 2019	2 050 000 zł	10 250 000 zł
Konkurs „Małopolska Pszczoła”	maj – listopad 2019	400 000 zł	2 000 000 zł
Ochrona zasobów genetycznych zgromadzonych w lokalnych odmianach roślin uprawnych	2019	100 000 zł	500 000 zł
Realizacja programu Porejestrowego Doświadczalnictwa Odmianowego (PDO)	2019	100 000 zł	500 000 zł
Konkurs "Małopolska Wieś"	kwiecień – wrzesień 2019	515 000 zł	2 575 000 zł
Organizacja szkoleń i forum współpracy gmin *	2019-2023	100 000 zł	500 000 zł
Wdrażanie modelowych działań w gminach *	2019-2023	400 000 zł	2 500 000 zł
SPIN – Małopolskie Centra Transferu Wiedzy wsparciem dla przedsiębiorców		21 000 zł	105 000 zł
Otwarty konkurs ofert z dziedziny turystyki pn. "Małopolska Gościńska" - priorytet pod roboczym tytułem „Małopolska Ekoturystyka”	2019	125 000 zł	125 000 zł
Otwarty konkurs ofert z dziedziny turystyki dedykowany rozwojowi atrakcji i oferty ekoturystycznej Małopolski pod roboczym tytułem „Małopolska Ekoturystyka”		-	1 000 000 zł
Plebiscyt na najlepszą gminę ekoturystyczną w Małopolsce		-	460 000 zł
Gmina z krainy GOZ - Program wsparcia dla gmin w zakresie wprowadzania gospodarki o obiegu zamkniętym	2019 - 2021	650 000 zł	2 000 000 zł

Nazwa zadania	Termin realizacji	Koszt w 2019	Koszt do 2023
Aplikacja mobilna do zgłoszeń Ekointerwencji *	październik 2019	400 000 zł	800 000 zł
Małopolska infrastruktura rekreacyjno - sportowa (MIRS) - poprawa jakości życia mieszkańców Małopolski w zakresie kultury fizycznej, sportu i rekreacji.	grudzień 2019	9 000 000 zł	45 000 000 zł
ekoCentra edukacji przyrodniczej	2019-2023	100 000 zł	20 000 000 zł
Odkrywcy Parków Krajobrazowych	maj 2019	100 000 zł	500 000 zł
Kampania społeczno-promocyjna "Na polu jak w domu"	2019	500 000 zł	-
Miniserwis ekoMałopolska na stronie internetowej	2019	3 000 zł	-
Mobilne Punkty Informacji - cykl działań informacyjno-edukacyjnych o funduszach europejskich	2019	1 800 000 zł	1 800 000 zł
Działania promocyjne wdrażania funduszy europejskich	2019	894 574 zł	894 574 zł
Działania promocyjne i edukacyjne w ramach ekoMałopolski *	2019-2023	700 000 zł	2 500 000 zł
		186 175 831 zł	822 526 528 zł